

ÖZET

Karahancı O.N. Müfredat-1 Tıbbiye (1290/Hicri) Adlı Yazma Eserde Geçen Bazı Bitkilerin Tıp Tarihi Açısından Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Programı Doktora Tezi, Ankara, 2020. Müfredat-1 Tıbbiye isimli eser, Veteriner Hekim İsmail Hilmi Bey tarafından yazılmış ders takrirlerinden meydana gelmektedir. Bilinen tek nüshası Koyunoğlu Müzesinde bulunmaktadır. Yazıldığı tarih, İsmail Hilmi Bey'in el yazısıyla 1290 Arabi olarak belirtilmektedir. Bu yıllar Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki çağdaşlaşma çabalarının yoğun yaşandığı bir süreçtir. Aynı zamanda veteriner okullarının, beşerî hekimlik derslerinin verildiği binaya nakledildiği; veteriner ve beşerî hekim sayısının artırılmasının planlandığı yıllardır. Müfredat-1 Tıbbiye'nin, 19. yüzyılda Avrupa'daki bilimsel ilerlemelere dair bilgiler de barındırdığı görülmüştür. Osmanlı Devleti ve Avrupa'da 19. yüzyıl sağlık ve tıp eğitimi politikaları bu sayede incelenebilmiş ve karşılaştırılabilmiştir. Müfredat-1 Tıbbiye, mu'aleceleri etki mekanizmalarına göre sınıflandırmaktadır ve mu'aleceler içerisinde en yüksek oranı bitkilerin oluşturduğu görülmüştür. Bitkiler, eserin tıp tarihindeki yerinin belirlenmesinde önemli yol gösterici olarak değerlendirilmiştir. Bitkilerden yola çıkılarak tıp tarihinde önemli yerleri olan Materia Medica, Kitâb-ül-Câmî Fi Edviyet-il-Müfrede, Pharmacopée Française, Pharmacopée Militaire Ottomane, Müfredat-1 Tıp ve İlm-i Tedavi ve Dünya Sağlık Örgütü Seçilmiş Tıbbi Bitkiler Monografi, Müfredat-1 Tıbbiye ile karşılaştırılmıştır. Yaklaşık 2000 yıllık bir tıp tarihi bu eserlerde ortak olan tıbbi bitkiler açısından incelenmiş ve sağlıkta bu uzun süreçteki paradigma değişiklikleri de gözlenebilmiştir. Osmanlıcadan günümüz Latin harflerine çevrilen Müfredat-1 Tıbbiye sayesinde tıp tarihinin vazgeçilmez parçaları olan eczacılık, veteriner ve beşerî hekimlik tarihi bütüncül olarak incelenebilmiştir. Eser uzun bir tıp tarihi sürecini de ortaya koyarak bütüncül bir tıp bakış açısı kazanılmasına ve tek sağlık tartışmalarına değerli katkılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Müfredat-1 Tıbbiye, Veteriner Hekim İsmail Hilmi Bey, Tıp Tarihi, 19. Yüzyıl Osmanlı Devleti Sağlık Politikaları, Tek Sağlık Kavramı

ABSTRACT

Karahancı O.N. The Evaluation of Some Plants in the Manuscript of Müfredat-1 Tıbbiye (1290 / Hegira) in terms of History of Medicine. Hacettepe University Graduate School of Health Sciences, Ph. D. Thesis in History of Medicine and Ethics, Ankara, 2020. The work titled “Müfredat-1 Tıbbiye” consists of lectures written by Veterinarian İsmail Hilmi Bey. The only known copy is in the Koyunoğlu Museum. The date of writing is specified as 1290 Arabi by İsmail Hilmi Bey's handwriting. These years are a process in which the efforts of modernization in the late Ottoman period were experienced intensely. It was observed that the Müfredat-1 Tıbbiye includes informations on scientific progress in Europe in the 19th century. Thus, the 19th century health and medical education policies of the Ottoman Empire and Europe could be analyzed and compared. Müfredat-1 Tıbbiye classifies the medicates according to their mechanism of action and the highest proportion of medicates was seen to be plants. Plants were evaluated as an important guide in determining the place of the work in the history of medicine. Based on plants, World Health Organization Monographs on Selected Medicinal Plants, *Materia Medica*, *Kitâb-ül-Câmî Fi Edvîyet-il-Müfrede*, *Pharmacopée Française*, *Pharmacopée Militaire Ottomane*, *Müfredat-1 Tıb* and *İlm-i Tedavi* which have important places in the history of medicine, have been compared with the Müfredat-1 Tıbbiye. A history of about 2000 years of medicine has been studied in terms of common medicinal plants in these works, and paradigm changes in health in this long period can also be observed. Thanks to the Müfredat-1 Tıbbiye which was translated from Ottoman Turkish to Latin letters; the history of pharmacy, veterinary medicine and human medicine which are indispensable parts of the history of medicine, could be examined in a holistic way.

Müfredat-1 Tıbbiye also provides a holistic medical perspective by revealing a long medical history and is making valuable contributions to one health discussions.

Key Words: Müfredat-1 Tıbbiye, Veterinarian İsmail Hilmi Bey, History of Medicine, 19th Century Ottoman Empire Health Policies, One Health Concept